

[Příprava na bytový seminář „Otázka po arché“]

801117-1

„to čtvrté“ – podstatně náleží k filosofii

předfilosofický vztah k „tomu čtvrtému“ – mýtus

začátky filosofie – „to čtvrté“ jako arché (*archai*)

arché jako neměnný základ všech změn

otázka po *arché* jako otázka po tom, co zůstává uprostřed změn bez pohnutí

odpovědi: voda (Thalés), vzduch (Anaximenés), *apeiron* (Anaximander), číslo (pýthagorejci), bůh (Xenofanés), vše, které je zároveň jedním (eleaté), nic (Hérakleitos, ovšem *logos*!), nekonečný počet kvalitativních prvků (Anaxagoras), čtyři „živly“ (Empedoklés), atomy (Leukippos, Démokritos) atd. Mohli bychom ještě připojit ideje (Platón) a formy (Aristotelés).

arché jako sub-stance (Aristotelův výklad)

historie slova „metafyzika“: Andronikos z Rhodu (1. století př. Kr.) – pozdní; kniha tak nazvaná pojednává o první filosofii, proti které je fysika filosofií druhou. Tím se otvírá možnost zatížit tento nový, u Aristotelés se nevyskytující termín bohatým smyslem

arché = *principium*, princip; povaha světa, *natura mundi* je založena na takových počátcích. Pro presokratiky *fysis* je to, z čeho všechno vzniká a do čeho zaniká (např. Anaximander, zl. A 9 a B 1 ze Simplikia, str. 29 Zl.) nebo Anaximenés, zl. B 2 z Aetia, str. 31 Zl.)

brzo se však *arché* hledá za tím, co je označováno jako „*fysis*“; „první filosofie“ (*próte filosofia*) se zabývá těmi principy, které leží mimo sféru „přirozenosti“. Jak k tomu došlo?

Alkmaíón (str. 38): člověk se liší od ostatních živočichů tím, že jediný chápe, zatímco ostatní jen vnímají, ale nechápou (pýthagorejec). – Hérakleitos však upozorňuje, že i většina lidí žije v rozporu s rozumem (jako by měli své zvláštní myšlení) – str. 43 růz. Proti zdání a mnohovědění: jedině jest moudré“ zní *logos*, který všechno veskrze řídí (str. 44). Povaha (*natura, fysis*) věci se ráda skrývá (dtto).

(krouž. blok, č. 80/052; Praha, 801117-1.)

8001117-2

Odtud bezmezná důvěra v myšlenku: výrok Pýthagorův, že nejmocnější je myšlenka (str. 35 Zl.) Parmenidés se svým popřením všech smyslových dojmů je toho dokladem.

Heidegger jednou řekl (*Wegmarken*): Wer sich auf den Weg des Denkens begibt, weiß am wenigsten von dem, was als die bestimmende Sache ihn – gleichsam hinterrücks über ihn weg – zu ihr bewegt. (Kdo se vydá na cestu myšlení, nejméně ví o tom, co jím hýbe jako určující věc – (co jej k sobě táhne) – takřka navzdory jemu a přes něho.

Zdalo by se, že jenom škrtnutí, popření „toho čtvrtého“ znamená likvidaci filosofie. Ale dějiny evropského myšlení ukázaly, že filosofie může být narušena, rozvrácena a likvidována (vyprázdněna) také určitým pojetím „toho čtvrtého“.

To, co Nietzsche nazval evropským nihilismem, ve skutečnosti doprovází filosofii v celých jejích dějinách. Nihilismus totiž spočívá buď v popřední „toho čtvrtého“ nebo v jeho misinterpretaci, v jeho redukci na „něco“ daného, na věc, na předmět. „To čtvrté“ je nutno myslit jako ryzí nepředmětnost. K tomu byl ze starých řeckých filosofů nejbližší Anaximander (nesdílím Patočkovu interpretaci Anaximandrova *apeiron* ve smyslu fenomenologickém).

Dějiny dosavadní filosofie jsou zhruba vzato dějinami přesunu chápání „toho čtvrtého“ jako objektu v jeho chápání jako subjektu. Ale „to čtvrté“ není ani objekt, ani subjekt. Ryzí objekt neexistuje vůbec, a každý subjekt má předmětnou stránku, vnějšek, tj. je z jistého aspektu objektem (i když na objekt nemá a nesmí být redukován).

Naším problémem se tedy stává ta „určující věc“ myšlení, která není žádnou „věcí“, nýbrž tak radikální „ne-věcí“, jak je to jenom možno myslet (postulovat).

Je ovšem třeba připustit otázku, zda o této ryzí nepředmětnosti, která umožňuje a zakládá subjekt jako subjekt, ale také veškerou předmětnou skutečnost, a zejména myšlenkový přístup k obojímu, resp. subjektu k objektu – zda o ní lze něco vědět, poznat, vyslovit. Filosofie však říká – jakožto filosofie – *ano*.

(krouž. blok, č. 80-053; Praha, 801117-2.)